גט א מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כד ופ"ו מהל' עבדי' הלכה כד טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יג וטוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נ:

ם ב ג מיי' פ"ו מהל' עבדים שם ופכ"ז מהל' מלוה ולוה ה"ל סמג עשין פו לד טוש"ע יו"ד סימן רסז סעי' מה וסעי' מו וטוש"ע חו"מ סי' סח סעי' ו וטוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:

סא ד מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה שם סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' ג ועי' שם בכ"מ:

מוסף רש"י

העולין בערכאות של עובדי כוכבים. שנעשו השטרות ע"י כ"ד של עובד כוכבים (לעיל ט:). **אף אלו.** גיטי נשים, כשריין. בחוממין עובדי כוכבים (שם). **דינא דמלכותא דינא.** כל מפיס ומלכיות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם, דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם מוקי המלך ומשפטיו, ולכך דין גמור הוא ואין למחוץ בממון המכירו על פי חוק המלך הנהוג בעיר, משום גזל (רשב"ם ב"ב נד:). **במזויף מתוכו.** שחתם עליו קרוב או פסול או שלא לשמה (לעיל ד.) דדוקא גט שאין בו עדים כשר, דאעדי מסירה קפיד רחמנא, ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט, הרי הוא פסול (רשב"ם ב"ב קנ.).

תוספות רי"ד

דאי לאו דכותי חבר הוא ומחזיק בכל דקדוקי המצות לא הוה מחתם ליה ישראל מקמיה אי הכי אפי' בשאר שטרות נמי אלא מאי אית לך למימר רווחא שבק למאי דקשיש מיניה הכי נמי רווחא שבק למאי דקשיש מיניה פי' שראו העדות עם ישראל זה החתום ישראלים זקנים ממנו והכותי וכשחתם זה ישראל תחילה היה סבור שיחתום בעל השטר א' מן הזקנים ולפיכך חתם למטה והניח לו ריוח שיחתום למעלה ממנו והמלוה בא והחתים שם את הכותי: אמר רב פפא זאת אומרת עדי הגט אין חותמין זה בלא זה פי' והילכך אין לחוש בגט רווחא שבק למאי דקשיש מיניה אלא ודאי שכותי חבר הוה וכשר אבל בשאר שטרות שחותמים זה שלא בפני זה איכא למיחש לרווחא ופסול. מ"ש אמר רב אשי גזירה משום כולהם פי' לקמן בפ' החקבל אמרי' [אמר] לעשרה כולהם בתבו גט לאשתי א' כותב כולן חותמין ואי בציר חד מיניהו הוי פסול בקפידא דבעל חליא אילתא דלא שויה ביטא אלא בהכי לפי' תקנו אפילו היכא דלא אמר דלכם שיהא כולן מעשה נקבצים בשעת החתימה: הביאו וכו' מוקמה רבא דחסורי מחסרא והכי קתני ר"ג אכשיר אפילו בשנים ומעשה שהביאו וכו' פי' י"ל (דרש"ג) [דר"ג] הוה מחזיק הכותי בחזקת כשרים והיה מכשירין אפילו בשאר שטרות ופליג אכולה מתניתין וי"ל דוקא בגיטין משום חומרא דא"א החזיקום לעשותן ככשרין והשתא דאמרן פ"ק דחולין לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים הרי הן כעובדי כוכבים לכל דבר ופסולין כין בגיטין כין בשאר שטרות ולין נסך ולשחיטה ולכל דבר דינן כעובדי כוכבים: כל השטרות העולים בערכאות. פי' הוא קום וועד הדיינים שלהן אע"פ שעדי השטר הם עובדי כוכבים כשרים דהמהני ולא מרעי נפשייהו חדע מגיטי נשים דלאו בני כריתות נינהו דאמרינן קפסיק ותני לא שנא שטר מכר ולא שנא שטר מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו קנה ושטרא דראייה בעלמא הוא דאי לא הוו מרעי נפשייהו וכחבי ליה שטרא לא מתנה במאי ליקני ליה להאי ארעא בהא שטרא האי [שטרא] חספא בעלמא הוא פי' שטר מתנה הוא שכותב שדי נקנה לך ואין שם קנין אלא בגוף השטר קונה אותה כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנים בכסף בשטר

קאמר נמי משמע כתיבה לחודה מהניא לטולי עלמא ויש לומר דמספקא ליה להש"ס אי פליג רש"ג אתנא קמא בכתיבה ולא אחזוק מדלא קאמר כל מלוה שכתובה או שהוחזקו בה אע"ג דאיכא למימר דמכל שכן שמעינן ליה דהא לתנא קמא כתיבה מהניא ולא חזקה אפ"ה מספקא ליה להש"ס דילמא לרבן שמעון בן גמליאל גריעא כתיבה מחזקה מדלא פירש בהדיא ולהכי לא קאמר התם אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו משום דכתיבה ולא אחזוק מספקא ליה אי פליג רבן שמעון בן גמליאל כדפירשנו: **אי** לאו דכותי חבר הוה **לא** הוה מחתים ליה מקמיה. תימה אם כן כוליה שטרא מתקיים אפומא דחד ישראל דחתים לבסוף ויש לומר דאין לחוש כיון דהאי כותי כשר מדאוריתא דגרי אמת הן: **רבא אמר** לעולם תרי כו'. ולדידיה דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא: **חספא** בעלמא הוא. פירש בקונטרס דהוה מלי לשנויי בעדי מסירה ור' אלעזר היא אלא דשינויא דחזקה הוא דהא לעיל פרכינן עלה מדסיפא רבי שמעון בשטרו דרבי אלעזר וקשה דאדרבה תירוץ דבעדי מסירה ור' אלעזר נשאר לפי המסקנא דמשני כי קתני מילתא דליתא בקדושין דאי בלא עדי מסירה וכרבי מאיר אפילו בקדושין פסלינן ערכאות מדאוריתא ואור"י דכי היכי דפסלי' בגט אף בעדי מסירה ושמות מובהקים משום דלמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל הכי נמי פסלינן בשטר מתנה ולא תיקנו חכמים להאמינם אלא בשטרי מלוה ומכר שהן לראיה ואין נעשה על פי עדותן שום קנין אבל שטר מתנה אין כשר לקנות בו מדאוריתא אלא א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה ואפילו אם נאמר שאם שטר מתנה שחתמו בו ישראל כשר לקנות בו בלא עדי מסירה היינו משום שידוע ע"י עדי חתימה שהן כשרים מן התורה שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל וכן כשר בהולאת נותן שהוא כך עדים אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חתימה שכשרים להעיד א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה ולא הודאת בע"ד לא חשוב שטר לקנות על ידו ולא הוי אלא חספא בעלמא אבל אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא משום דמתניתין כיון שטר מתנה בהדי שאר שטרות דכשרים אפילו כתיבתן וחתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי דהא בברייתא דבסמוך כולן יחד כל השטרות דכשרים בערכאות ואפילו גיטי נשים ואפי' הכי לא מכשרינן בגיטין אלא בכתיבה ישראל ובעדי מסירה ובשאר שטרות כשר בכל ענין. ר"י:

והא לאו בני בריתה נינהו. ה"מ למיפרך הא לאו בני עדות נינהו:

הורמין

הני חוץ מגיטי נשים. כל שטרות שהן כגיטי נשים שעל ידי השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה. וה"ה נמי דמלי לשנויי בעדי מסירה ישראל דאינהו משוי ליה שטרא אלא שינויא דחזקה הוא דשנין (לעיל) הכי דהא פרכינן עלה מדקתני סיפא רבי שמעון כו' ואיצטריכא ליה לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו) (אע"ג דאוקימנא לעיל בעדי מסירה ה"מ לת"ק דברייתא דנחית למיגנא ופרכינן עלה והא איכא לשמה ואיכא מחוסר וליכא לתרוצי אלא בהכי אבל תנא קמא דמתניתין דלא נחית למיגנא ותנא לשמה (ב) לא מוקמינן ליה כרבי אלעזר דמדרבי שמעון סבר לה כר' אלעזר תנא קמא לא סבירא ליה): **בריתה.** הבדלה לשון ספר כריתות (דברים כד) דכיון דלא שייכי בתורת גטין וקדושין אין נעשין עדים בדבר דכתיב וכתב ונתן מי שיש בו בתכיבה יצאו בכתיבה: **ירד רבי שמעון לשטרו של רבי אלעזר.** דאמר עדי מסירת הגט הוא דכרבי דאמר בפרק בתרא (לקמן דף פו.) אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כו' ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני עדים ישראל: **מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו.** דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אין עליו עדים אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן א) דילמא קאתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו:

נשמות

דאי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה אי הכי אפילו שאר שטרות נמי אלא אמרינן רווחא שבק למאן דקשיש מיניה הכא נמי רווחא שבק למאן דקשיש מיניה א"ר פפא זאת אומרת [א]עדי הגט אין חותמין זה בלא זה מאי טעמא אמר רב אשי [ב]גזירה משום כולכם גופא אמר רבי אלעזר לא הכשירו בו אלא עד אחד כותי בלבד מאי קמ"ל תנינא כל גט שיש עליו עד כותי פסול כו' אי ממתניתין הוה אמינא אפי' תרי נמי והאי דקתני חד משום דבשטרות אפי' חד נמי לא קמ"ל ותרי לא והא קתני מעשה והביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר אמר אביי תני עדו רבא אמר לעולם תרי ורבן גמליאל מיפלג פליג וחסורי מיחסרא והכי קתני ורבן גמליאל מכשיר בשנים ומעשה נמי שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר: **מתני'** [ג]כל השטרות [ד]העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים [ה]ר"ש אומר אף אלו כשירין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: **גמ'** קא פסיק ותני לא שנא מכר ל"ש מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטרא אלא מתנה במאי קא קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל [ה]דינא דמלכותא דינא ואב"א [ו]תני חוץ מכגיטי נשים: רבי שמעון אומר אף אלו כשירין וכו': והא לאו בני כריתות נינהו אמר רבי זירא [ז]ירד ר' שמעון לשיטתו [ח]של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי [ט]והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו שפסול הכא במאי עסקינן בשמות

מפרש לה: **גמ' קא פסיק ותני.** כל השטרות כשרין בחותמי עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ול"ש שטרי מתנה: **כשלמא.** שטרי מכר דאדרעא לאו בהאי שטרא מיקניא אלא בזוזי: **מכי יהיב.** האי גברא: **זוזי.** לישראל חברים: **קמייהו.** דדיינין עובדי כוכבים: **הוא דקנה.** לאדרעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטרא לראיה בעלמא הוא שלא יאמר (לא) מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מילתא אינהו מהימני: **דאי לאו דיהב זוזי קמייהו.** כיון דדיינין קבועין ניכרו: **לא הוו מרעי נפשייהו.** וכתבי ליה שטרא: **אלא מאי.** דעל ידי השטר הוא קנה אותה במסירת השטר היכי מקניא האי שטרא חספא בעלמא הוא: **דינא דמלכותא.** של עובדי כוכבים:

גמ' [ט]**קא פסיק ותני.** כל השטרות כשרין בחותמי עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ול"ש שטרי מתנה: **כשלמא.** שטרי מכר דאדרעא לאו בהאי שטרא מקניא אלא בזוזי: **מכי יהיב.** האי גברא: **זוזי.** לישראל חברים: **קמייהו.** דדיינין עובדי כוכבים: **הוא דקנה.** לאדרעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטרא לראיה בעלמא הוא שלא יאמר (לא) מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מילתא אינהו מהימני: **דאי לאו דיהב זוזי קמייהו.** כיון דדיינין קבועין ניכרו: **לא הוו מרעי נפשייהו.** וכתבי ליה שטרא: **אלא מאי.** דעל ידי השטר הוא קנה אותה במסירת השטר היכי מקניא האי שטרא חספא בעלמא הוא: **דינא דמלכותא.** של עובדי כוכבים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חספא וכו' אם נאמר ששטר מתנה. ע' לעיל דף ד ע"ש תד"ה דקיי"ל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מני מון וכו' ומנא לשמה ומחובר לא מוקמינן ליה כר"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] ברש"י ד"ה מודה ר' אלעזר וכו' אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן. נ"ב עיין ב"ק דף פח ע"ש תוס' בד"ה והא עבד כשר לעדות וכו' ודו"ק:

תוספות רי"ד (המשך)

ובחזקה והאי שטרא חספא בעלמא הוא שלא יקרא שטר שראוי לקנות בו קרקע אלא בעדות קיימת ועדות העובדי כוכבים אינם כלום מודים לא קנה הקרקע בשטר אם אין שם עדים אותה העדות של עובדי כוכבים אינה כלום שהרי אינן ראויין להעיד אבל אם היה כתוב במתנה קנין הכי נמי נקנה שהקרקע בסודר קנאו ושטרא לראייה בעלמא והיכא דאין בו קנין אע"פ שהחזיק לאחר מכאן בקרקע אינו כלום שהחזקה מכח השטר אתיא ולא החזיק ע"מ לקנות בחזקה: אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. פי' אע"פ שאין שטר חתימת העובדי כוכבים חשוב שטר מפני שאין כשרים להעיד מן התורה כיון שהמלך גזר שיהיו שטריהן קיימי' ויהיו נאמנים בעדותן שטר כשר הוי וקונה אף במתנה ואי בעית אימא תני חדץ מכגיטי נשים. פי' כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י שטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה: ר"ש אומר אף אלו כשרים והא לאו בני כריתה נינהו. פי' לשון ספר כריתות וכיון דלא שייכי בתורת גיטין וקידושין אין נעשים שלוחים ועדים בדבר וליכא למימר בני איסורא דינא דמלכותא

מסורת הש"ס

(ה) [לקמן פפ:]. (ו) [לעיל ט.]. (ז) [ע' תוס' לקמן מד. ד"ה וכומכן]. (ח) [לעיל ט:]. (ט) כ"ק קיג. ב"מ נד: נדרים כח., (י) [לעיל ט: וש"נ]. (יא) כ"מ קנ. [לעיל ד. סנהדרין כח.]. (יב) [לקמן ט:]. (יג) רש"ל מ"ז.

דינא כדאמרי' גבי ממונא: א"ר זירא ירד ר"ש לשיטתו של ר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. פי' ר' אלעזר אינו חושש לעדי החתימה דהאי דכתיב וכתב לה על כתיבת הגט מיירי ולאו על חתימתו ולא בעי אלא עדים שימסרנו לאשה בפניהן כדתנן ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשרים ור"ש נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בעדים ישראלים וק"ל דר' אלעזר מפרש האי וכתב ונתן על כתיבת הגט והכא אע"פ שחותמיהן [עובדי כוכבים קתני] שמסרו לה בפני ישראל היכי מכשר ר"ש ואומר גיטין שנכתבו בערכאות של עובדי כוכבים והכתיב וכתב ונתן וכל שאינו בנתינה אינו בכתיבה וי"ל דלא מכשר ר"ש אלא שחותמים עובדי כוכבים אבל כתיבת הגט על יד ישראל נכתב ופליג על ת"ק דפסיל חותמיהן עובדי כוכבים דסבר כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולא סגי בעדי מסירה ואתא ר"ש לאכשורי חותמיהן עובדי כוכבים אבל כתיבת הגט ע"י ישראל בעינן ומקשה והא [אמר] ר' אבא מודה ר"ש במזויף מתוכו שהוא פסול פי' אע"ג דא"ר אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אם אין עליו עדים כלל אבל יש עליו עדים פסולים פסול מדרבנן דילמא אתי למיסמך עלייהו ומסר

בשמות מובהקין היכי דמי שמות מובהקין אמר רב פפא כגון הורמיז ואבודינא בר שיבתאי ובר קידרי ובאטי ונקים אונא אבל שמות שאין מובהקים מאי לא אי הכי אדתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט לפלוג וליתני בדידה בד"א בשמות מובהקין אבל שמות שאין מובהקין לא הכי נמי קאמר בד"א בשמות מובהקין אבל בשמות שאין מובהקין נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין ואיבעית אימא סיפא אתאן לגיטי ממון והכי קאמר לא הוזכרו גיטי ממון דפסולים אלא בזמן שנעשו בהדיוט תניא [ט]אמר ר' אלעזר בר' יוסי כך אמר ר"ש לחכמים בצידן לא נחלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבי' שאע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים ואפ' גיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים רשב"ג אומר אף אלו כשירין במקום שאין ישראל חותמין אבל במקום שישראל חותמין לא מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור אטו מקום שישראל חותמין שמא בשמא מחליף אתרא באתרא לא מחליף רבינא סבר לאכשורי בבנופיאתה דארמאי א"ל רפרם [י]ערכאות תנן אמר רבא [כ]האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי [כא]והא לא ידעי [כב]למיקרא בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול לזייף וליכא בדאפיצן [כג]והא בעינא צריך שיחזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר א"ה ממשעבדי נמי ליה קלא בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן

עדים

לזייף. לר' אלעזר פריך דאמר בפ"ב (לקמן דף כד:) דלא הכשיר ר' אלעזר דבר שיכול להזייף אלא בגיטין דוקא ולא בשאר שטרות:

בדאפיצן. משמע דבלא אפיצא יכול להזייף וא"ת והיאך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפיצן [ט](שטרות) וספר תורה תפילין ומזוזות ודיפתרא פסול בכולהו דתמוכא בכמה דוכתי ואור"ת דעיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם דהא קלפים שלנו אין יכולין להזייף ועוד דבהקומץ רבה (מנחות לא:) גבי ס"ת קאמר הא דאפיצן הא דלא אפיצן הרי שכותבין ס"ת בדלא אפיצן והיינו כעיבוד שלנו [ט]:

עדים

בשמות מובהקין. דעובדי כוכבים דלא שכיחי ישראל דמתקי בהנהו שמהתן דהו לא אתי למיסמך עלייהו דמידע ידע דעובדי כוכבים הם: **הורמיז ואבודינא בר קידרי כתי ונקים אונא.** כולם שמות דייני עובדי כוכבים הם: **ליפלוג בדידה.** בערכאות גופייהו: **אבל שמות שאינן מובהקין.** נעשו כשאר שטרות של מכר שנעשו בהדיוטות בלא ערכאות דהנהו ודאי פסולי דלא קפדי לאחורוי נפשייהו ותמתי שיקרא. ועל כרחיך האי נעשו בהדיוט דאשר שטרות קאמר העומדים לראיה דהתם איכא לפלוגי בין הדיוט לערכאות דאילו בגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין. והכי קאמר לא הוזכרו גיטי אשה ליפסל אלא בשמות שאין מובהקין דנעשו כשאר שטרות הנעשים בהדיוט: **ואיבעית אימא סיפא.** לא הוזכרו דקתני: **אפילו לגיטי ממון.** ורבנן קאמרי ליה ומרישא קאי כל השטרות של ממון העולין בערכאות של עובדי כוכבים כשירין כגון שטרי מכר וכדפרישית טעמא לעיל(ד) דזחי קנו ליה ושטרא לסהדותא בעלמא ואי לא דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו למיכתב שטרא ולא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט דלא קפדי אחורוי נפשייהו: **אר"ש לחכמים.** סמך לדברי דאף אלו כשרים: **לא נחלקו ר' עקיבא וחכמים.** שהן דור שהיה לפנינו: **על שטרות העולים כו'.** שהן כשרין ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים: **חוץ מגיטי נשים** ג"ג בריש למילתיה דר' שמעון בתוספתא אלא בסיפא למילתייהו דרבנן גרס לה והכ"ג **לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שרבי עקיבא מכשיר וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים.** דכיון שנעשו בהדיוט שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן דסהדי עובדי כוכבים סמכינן פסול דאימר שיקרא חתום אבל גיטי נשים ואו עלייהם סמכינן אלא אעדי מסירה וכשמות מובהקין קמיירי:

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף אלו. גיטי נשים: **כשרים במקום שאין ישראל חותמין.** כלומר אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין אימתי הן כשרים במקום שאין ישראל חותמין בעיר שאין העובדי כוכבים מניחין את ישראל לחתום בכיון שאין ישראל חותמין בחותם העיר הכל יודעין שהם עובדי כוכבים ואין סומכין עליהם ומסר ליה ויהליה בעדים ישראל: **אבל במקום שישראל חותמין.** אע"פ שהשמות הללו מובהקין דעובדי כוכבים הן פסולין דאי מכשרת בהני אתי לאכשורי בשמות שאין מובהקין: **לגזור מקום שאין ישראל חותמין.** כי היכי דגזר שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין: **סבר לאכשורי.** שאר שטרות: **בכינופיא דארמאי.** שאינן ערכאות: **שטרא פרסאה.** שעשאוהו בלשון פרסי ותתמו פרסיים הדיוטות עליו: **והא לא ידעי.** העדים שמסרו בפניהם: **למיקרי.** ולא ידעי מאי מיהו והיכי מסהדי לאחר זמן עלה דמילתא: **שאינו יכול לזייף.** שיהא הקלף מתוקן בעפצים בשעת עיבודו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה בה מחק ואחר וכותב עליו מפני שהוא ניכר. וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצין שקורין גל"ם ואדם יכול למחוק כתבו ומניח תחימת העדים וכותב למעלה ממנו הרבה: **מענינו של שטר בשיטה אחרונה.** דאתמרי' בגט פשוט (נ"ב דף קסא:) וקיימא מן פלוגי אכל מה דכתוב ומפורש לעיל: **בדמהדר.** שמוחזר בשיטה אחרונה: **ליה ליה קלא.** לפי שאין חותמין ישראל. דסהדי דתמימי אשטרא איתן מפקי לקלא ולפיכך אין הלוקח נפסד דאמר ליה לא הוה ידענא דמשתעבד לך ובפ"ב (לקמן דף יט:) אמרי' דאי תמימי עליה ישראל טריף ממשעבדי:

הורמין. בגו"ן גר"ת דלא מסקי ישראל הכי דהורמין הוא שם שטן ושד אבל הורמיז בזי"ן הוא לשבח כפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט.) מפלגא דיהד ולעיל דהורמיז ולתחת דהורמין הראשון בזי"ן והשני בגו"ן ורש"י גרים מרוייהו בזי"ן אלא שבשני גרים דלהורמיז ואיפרא הורמיז (ב"ב דף ח.) מפרש ר"ת מן מאת המקום דאיפרא לשון חן כמו אפריון נמטייה כו' (ב"מ דף קיט. ושם) ולא כרש"י דפירש בפרק שני דנדה (דף כ:) דיופי של שליס היו לה[ה]:

אבודיינא. הכל שם אחד לאבו שם ישראל בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לג:[ו]) אבו אפקיד מיתנא בי רוניא:

שבתאי. גרסי' דשבתי שם ישראל הוא בכמה מקומות אבל שבתאי הוא רוח רעה כדאמר בפרק כל הבשר (חולין דף קז:[ז]):

בטאי. גרסינן דבטי שם ישראל כדאמר בקידושין (דף ע:) בטי ברמות רוחיה לא קביל גיטא דחירותא שהיה עבד והיה מחזיק עצמו כישראל:

לפלוג וליתני בדידה. ואם תאמר אדרבה מיקשי ליה גופא דתמני' למה פסלו בהדיוט כיון דאיכא עדי מסירה ושמות מובהקין וי"ל דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר שטרות דפסלי בהדיוט אף בעדי מסירה דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות אע"ג דבסמוך אפילו רבנן דפסלי שאר שטרות בהדיוט בעדי מסירה מכשירין בגיטי נשים ולא גזרינן אטו שטרות מ"מ לא היה יכול הגמרא לעשות קושיא מזה דילמא תנא דמתניתין גזר:

נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולים. פירוש בשאר שטרות שנעשו בהדיוט דפסלי אפי' בשמות מובהקין ועדי מסירה שלא יבא להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות דאי חזו שום הכשר בהדיוט אפילו בעדי מסירה יבא לטעות ולומר דאין חילוק בין ערכאות להדיוט וכשר בכל מקום בלא עדי מסירה: **לא** נחלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות כו'. פירוש כל השטרות העולים בערכאות אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים האי כי דייניה שאר שטרות בכל ענין גיטי נשים ושחרורי עבדים בעדי מסירה ושמות מובהקין לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט פירוש בשמות מובהקין ובעדי מסירה דר' עקיבא מכשיר ולא גזר שיבא להכשיר אף בלא עדי מסירה אטו ערכאות וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן חוץ מגיטי נשים דבשאר שטרות דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה איכא למיגזר אבל גיטי נשים אפי' בערכאות לא מתכשרי אלא בעדי מסירה ליכא למיגזר מידי דשב"ג אומר אף אלו כשירין כו' כלומר אף גיטי נשים אין כשירין אלא במקום שאין ישראל חותמין פירוש שאין מניחין ישראל לחתום דלא יבא לטעות לומר שהן ישראל ופריך מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור פירוש כיון דבמקום שישראל חותמין גזרת שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין אם כן מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור אטו מקום שחותמין אע"פ דהוי כעין גזירה לגזירה מ"מ מיסתבר למקשה כיון דמיישינן כולי האי להא נמי הוה לן למיחש כן נראה לר"י לפרש שיטה זו:

רשב"ג אומר כו'. משמע הכא דסבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי והק' ה"ר אפרים בפרק גט פשוט (ב"ב ד' קסט:) גבי הבא לידון בשטר ובחזקה משמע דסבירא ליה דעדי חתימה כרתי ואור"י דדוקא בגיטין סבר כרבי אלעזר ולא בשאר שטרות כהנך אמוראי דפרק בתרא (לקמן דף פו:): **והא** בעינן כתב שאינו יכול

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ה [ג] סמג עשין לד טור"ע חו"מ סי' קח סעי' ה:

סג ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ:

ג [מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה]:

תוספות רי"ד (המשך)

רבינא סבר לאכשורי שטרא בכנופיא דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן דלא מרעי נפשייהו. אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסריה ביה לוה באפי סהדי מגבינן ביה מבני חרי פי' כתוב היה בלשון פרס וחתום בעדים פרסיים ומסרו הלוה למלוה בפני עדי ישראל כיון דאיכא עדי מסירה מגבינן ביה למלוה מבני חרי דלוה ולא ממשעבדי והא לא ידעי למיקרי פי' עדי מסירה ומה יעידו בדידעי: והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיץ: והא בעינא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה בדמהדר אי הכי אפילו ממשעבדי נמי לית ליה קלא פי' שעדים החתומים על השטר מפקי ליה לקלא ואיבעי להו ללקוחות לאיודהורי אבל הכא דלית ליה קלא לא ידעי לאיודהורי ומש"ה לא גבי ממשעבדי ואי חתמי ביה ישראל אמרינן לקמן דגבי ממשעבדי ואי ק' כיון דידעי עדי מסירה הרי הודה לפניהם ובלא האי שטרא נמי גבי בפני עדים. תשובה הני מילי מלוה על פה ואי טע' למחר וליומא אוחרא פרעתיך נאמן אבל עכשיו כל זמן שהשטר בידו אינו נאמן לומר פרעתי ואע"פ שאינו גובה אלא מבני חרי אינו נאמן לומר פרעתיך משום דאף ג) שטרך בידי מאי בעי ומכאן סיעם למה שכתבתי בגט פשוט גבי הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין דאי טעין ואמר פרעתיך דלא מהימן משום דאף ב) שטרך בידי מאי בעי ודלא כר"י ז"ל דאמר התם כיון דמלוה על פה אי טעין ואמר פרעתי נאמן והא הכא דאע"ג דלא גבי אלא מבני חרי אינו נאמן לומר פרעתיך תניא גיטין הבאין ממדינת הים ועדים החתומים עליהן אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשרים שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים:

ג) נראה דל"ל דלף כשטר סה דליט גובה ממשעבדי יכול לעשון שטרך בידי כו'.

ב) דלף כשטר מה יכול לעשון שטרך וכו'.

לעזי רש"י

גל"ש [גלי"ש]. עפץ בלוט.

תוספות רי"ד

ליה לגיטא קמייהו ומהדר הכא במאי עסקינן בשמות מובהקים פי' שמות ידועים שהם של עובדי כוכבים דלא שכיחי ישראל דמסקי בהני שמהתא דהו לא אתי למיסמך עלייהו ומידע ידע דעובדי כוכבים נינהו: אבל שמות שאינן מובהקין לא. אדתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט לפלוג בדידה וליתני בד"א בשמות מובהקין אבל [בשמות] שאין מובהקין לא ה"ק בד"א בשמות מובהקין אבל שמות שאין מובהקין נעשו כמו שנעשו בהדיוט ופסולין ואי ק' כיון דסופרי ישראל כתבו ובצדי מסירה של ישראל מסרו מ"ש הדיוטות מערכאות של עובדי כוכבים י"ל משום גט מעושה הוא דתנן בשלהי מסכתין גט מעושה בעובדי כוכבים פסול ובישראל כשר והעובדי כוכבים חובטים אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך הילכך בערכאות של עובדי כוכבים דלא חשידי לקבל שוחדא ולא עבדי אלא דינא ולא מעשי אניטא בלא דייני הדין שידונו חכמי ישראל כשרים וליכא למיחש לגט מעושה אבל הדיוטות דחשידי לקבל שוחדא ולא עבדי דינא וכופים לגרש בלא הסכמת חכמי ישראל פסול דלמא מעושה הוא ומשום גזירה זו הן פסולין כל גיטין הנעשין בפניהן איבעי' תימא סיפא אתאן לגיטי ממון. וה"ק לא הוזכרו גיטי ממון דפסולין אלא בזמן שנעשו בהדיוט פי' דמקבלי שוחדא ומשהדי שקרא ולאו ר"ש קאמר אלא ארישא קאי ות"ק קא"ל דדוקא שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים אבל לפני הדיוטות של עובדי כוכבים פסול וכיון דאורקמנן ר"ש כר' אלעזר הלכתא כוותיה דהא קי"ל כר' אלעזר בגיטין:

עדים החתומים על הגט ושמותיהן בו. פי' מי אמרי' דישראל מינהו וכשר לר"מ או בעדי מסירה לרבי אלעזר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים אלא א"כ ידוע בודאי שהן עובדי כוכבים דלמא שימתמו עובדי כוכבים בגיטין או דלמא כיון דשמותיהן כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבים מינהו ולא מתכשרי אפי' בעדי מסירה לרבי אלעזר ואפי' לר"ש דהא לא מכשיר אלא בשמות מובהקין והכא הס שמות שאין מובהקין דהא מספקינן אי עובדי כוכבים הס אי לאו ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' לדמא אמו למיסמך עלייהו וקאמר לא בא לידינו אלא אלא לוקום ולום והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אמו למיסמך עלייהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים מינהו חיישינן וקא אמר לא בא לידינו אלא לוקום ולום ולא מתכשרי אלא בשמות מובהקין כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין אפילו לר"ש לא מכשיר אלא בשמות מובהקין ולא אמו למיסמך עלייהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים מינהו חיישינן וקא אמר לא בא לידינו אלא אלא לוקום ולום ולא מתכשרי אלא בשמות מובהקין דהא מספקינן אי עובדי כוכבים הס אי לאו ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' לדמא אמו למיסמך עלייהו וקאמר לא בא לידינו אלא אלא לוקום ולום והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אמו למיסמך עלייהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים מינהו חיישינן וקא פריך מגיטין הבאין ממה"י כו' וקס"ד דהא דקתני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים לא להכשיר דוקא במדינת הים קאתי אלא מותן טעם לדבר דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עובדי כוכבים שהרי בח"ל רובן כשמות עובדי כוכבים הילכך בא"י נמי אין לחוש שמא עובדי כוכבים הן דאין רגילות לחתום עובדי כוכבים בגיטין ומשני דוקא בבאין מחו"ל

קמכשרי. כן נראה לר"י:

בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. בירושלמי בעי הגע עצמך היה עבדו של קטן הרי מוכה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא בהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פירוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר בעל כרחה: **יתיב** רב הונא ורב יצחק קמיה דר' ירמיה. אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס לאותו היה גדול הרבה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה ועוד דקרי להו לדרקי ור' ירמיה תנינו של ר' זירא וקטן ממנו כדאמר בגדה (דף כג.) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא כו' עד כאן הניאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא גחך ור' זירא תלמידו של רב יהודה כדאמרינן דהוה משתמיט מרב יהודה משום דבעי למיסק לארץ ישראל ושמואל שהיה רבו של רב יהודה היה נרגן לו לרב הונא כדאמר ברש פירקין (דף ה.) בעא מיניה שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט כו' ובחולין פ"ק (דף יג.) בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים כו'): **שמע** מינה התופס לבעל חוב קנה. תימה לר"י אפילו אי תופס לבעל חוב קנה אינו משום שהוא שליח וקונה אפילו בע"כ לפי שהוא חייב כאילו תפס הוא עצמו אבל כאן אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת כן אלא ישתחרר בקבלה זו כי אינו חייב לשחררו אם כן למה יעכב המקבל את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לב"ח ואי חשיב משום דעבד ליה נייח נפשיה כמו שפר"ת לקמן על מילתא אחריתא אם כן היכי חשיב ליה חב לאחרים ורלה לר"י דחשיב קצת חוב משום דעבד ליה נייח נפשיה ומ"מ חשיב ליה חב לאחרים שהרי אינו חייב לו האדון כלום והכי פירושו בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימה אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין אלא יוכל לחזור דמשום דעבד ליה נייח נפשיה רולה הוא שיהיה בעל חוב בכך יוכל לעכבו מלחזור ואע"פ אלא נתכוון לכך המקבל דעתו הוא לקבל כמו שרולה האדון אבל אם התופס לבעל חוב קנה כל שכן זה שאינו ב"ח אלא דעבד ליה נייח נפשיה שיוכל האדון לחזור בו: **התופס** לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה. אפילו עשאו שליח כדמוכח בפ' הכותב (כתובות דף פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה כו' ולא כפירוש רש"י דפי' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לב"ע קנה דאין מילוק דאפילו לא עשאו שליח אלא שהוא הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף י:) וכפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:) ואע"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ח במקום לא קנה ובפרק קמא דב"מ (דף י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא כדאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לגבייה זכי נמי לאחרים: **כל** האומר תנו כאומר תנו זכו דמי. וא"ת והא ר' יוחנן ליה תן דזכי דקאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת מגבייתו דקאמר תנה לי ולא אמר זכה לי ומיתרץ ר"ת דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אומרין תן דזכי ולא במציאה וא"ת למ"ד (לקמן דף יג:) דלא מקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הולרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפירקין דהוי הלכתא כלא טעמא מיפוס ליה משום דתן דזכי ויש לומר דהולרכו לתקן במעמד שלשתן דקני אפילו אין הפקדון ביד הנפקד שהניח הפקדון ביד אחרים או שיקנה אפי' בע"כ של נפקד כמו שאפרש לקמן בע"ה (סס ד"ה גופא) דקנה נמי בע"כ ואם תאמר ומתני' דלקמן (שם.) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ואמאי לא מפרש טעמא דמתני' משום דתן דזכי ואור"ת דתן לא הוי זכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא משמע דמירי בהכי ויתא השתא ההוא דבבא מציעא גבי מציאה והולרכו נמי לתקן מעמד שלשתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם לכן אף ע"ג

עדים החתומין על הגט ושמותן כשמות עובדי כוכבים מהו אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקום ולום והכשרנו [א]ודוקא לוקום ולום דלא שביחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחרינו דשביחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא [א] איתיביה [ב]גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשירין מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים התם כדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה ופשט ליה ממתניתא: **מתני'** [ג]האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן יחזור דברי ר"מ וחכ"א [ד]בגיטי נשים [ג]אבל לא בשחרורי עבדים [ד]לפי [ג]שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו: **גמ'** יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף [ה] קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן [ה]התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים א"ל אין אדהכי איתער בהו ר' ירמיה [ה] אמר להו דרדקי הכי [ו]א"ר יוחנן התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי אמר רב חסדא התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן [ו]דתנן מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אמר זכה לו וחכ"א יתננו לעני הנמצא ראשון אמר אמימר ואיתימא רב פפא

דלמא

עדים החתומים על הגט. ומ"ש בא להא לא קאמר ממדינת הים: **ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים.** ולא ידעינן אי עובדי כוכבים מינהו או ישראל: **מהו.** לאכשורי בעדי מסירה: **לא בא לידינו.** גט שמות עובדי כוכבים חתומין בו: **אלא.** אלא שהיו חתומין בו לוקום ולום: **והכשרנו.** בעדי מסירה: **ודוקא לוקום ולום.** שמות מובהקין הן ולא אתי למיסמך עלייהו: **אע"פ שמותיהן כשמות עובדי כוכבי כשרים.** ואפי' בלא עדי מסירה וכל שכן בעדי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל לפי שרוב ישראל שבחו"ל כו' ואם אמרת לוקום ולום דוקא: **הפס דקתני טעמא.** וכי א"ל יוחנן בא"י לתין רוב שמותיהן כשמות עובדי כוכבים הילכך מספקינן דילמא עובדי כוכבים הינהו ופסולין ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתני': **ואילא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה.** גיטין הבאין ממדינת הים ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו: **ופשט ליה.** ר' יוחנן ממתניתי' דכשירין דבחזקת ישראל הינהו מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים: **מתני' רלה לחזור בשניהם.** קודם שהגיע ליד האשה והעבד: **יחזור.** ואין השליח יכול לזכות בהן לגרסו לחזור הוא להן כדמפרש לקמיה: **וחכמים אומרים בגיטי נשים.** יכול לחזור אבל לא בשחרור: **שזכין לו כו'.** וחכה בהן השליח לגרסו: **שאם ירלה שלא לזון את עבדו רשאי.** הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא יהבה ליה נמי בעל חוב דרלונן ותופס זה שקדם ותפס לגורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: **ואם תאמר משנתינו.** הא שמעינן ממתני' דקנה: **לאומר זכו דמי.** ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: **מי שליקט.** ב"ה עשיר שליקט את הפיאה כו' והיינו מקום שחב לעניים: לא

מסורת הש"ס

ס"ד א טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:

סה ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכ"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח':

סו ג מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ח סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

סז ד מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל"ג ופ"ה מה' עבדים הל' ג ופ"ו שם ה"ח טוש"ע חו"מ סי' רמג סעיף ח:

סח ה מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה הל"ג סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קה סעי' ד:

סט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:

ע ז מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל"ט:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא.

תוספות רי"ד

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו ואם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן הרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו פי' אם רצה הבעל לחזור בשניהם יש לדם שיתנו השליח ליד האשה וליד העבד יחזור ויקסבר ר"מ הפסד וחוב הוא להן לאותן שישתלחו בו אין חבין לאדם אלא בפניו כי אומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו אע"כ עשאו הוא שליח ר' יוחנן וחכמים פליגי עליה דר"מ במתניתי' ואמרי דשחרור אינו יכול לחזור בו שנמסר ליד שליח זה הא ע"פ שלא עשאו העבד שליח דקסבר זכות הוא לו בד שיצא מתחת ידי רבו לידות הכין לאדם שלא בפניו דאגן דהדי דניחא ליה דיהוי האי שלוחיה להכי שאם ירצה וכו' הילכך כי מיחזר לזה לא מפסיד לזה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא יהבה ליה אבל אם רצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי הילכך כי מגרש לה מפסיד לה מזונות. והלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה פי' אם כהן הוא (הכעל) [האדון] אלמא חזי הוא לו. א"ל מפני שהוא קניינו הא דמפסיל גיטו מן התרומה מפני שהוא קנינו דכהן עד עכשיו היה אבל כי מיחזר לזה לאו קנינו [הוא] ולקמן מפרש מאי מהדרי ליה. יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן התופס לב"ח קנה פי' ש"מ מדרבנן דאמרי שהשליח יתכוש את השטר לצורך העבד ואע"פ שרבו רוצה לחזיר בו ואינו עוד שלוחו וכו' שישה בעלמא היא בעל כרחיה התופס לב"ח אדם מן השוק שתפש מטלטלי דאגן לצורך שמעון שהוא בר"ח קנה: א"ל רב יצחק בר יוסף אפילו במקום שחב לאחרים א"ל אין פי' וש"מ דאפילו במקום שחב: התופס הזה בתפישתו

גליון הש"ם

גמ' קמיה דר' ירמיה. שנת דף סג ע"ב נדרים דף כט ע"ב: שם א"ל דדדקי כו'. פסחים לה ע"א:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ואפי' במקום וכו' הוא כלומר ונשמע מיניה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אימתיי גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהן אע"פ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשרין. נ"ב מי' ס"ז מהל' גירושין הל"ה ויעו"ש בהה"מ ובלח"מ:

תוספות רי"ד (המשך)

זאת ללרי דהוי נמי ב"ח דראובן רוה שקדם ותפש לצורך שמעון מפסיד את לוי תימא נמי דקנה דהא מתני' נמי שליח זה תופש לעבד וחב לבעלים שרוצה לחזור ואינן יכולים לרבנן אדהכי איתער ר' ירמיה אמר להו דדדקי הכי אמר ר' יוחנן התופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תן כאומר זכה דמי פי' ואין זה כשאר תופש שהוא עבד וחב לבעלים שרוצה לחזור ואינן יכולים לרבנן אדהכי איתער ר' ירמיה אמר להו דדדקי הכי אמר ר' יוחנן התופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תן כאומר זכה דמי פי' ואין זה כשאר תופש שהוא עבד וחב לבעלים שרוצה לחזור בו אבל גבי אשה דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו ויכול לחזור בו וכן הלכה שהתופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אבל במקום שאינו חב לאחרים קנה ר"ל דאי טע' לוה ואמר מסתפינא דלמא שמטת ואכלת להו טענתיה טענה ואי אינש מהימנא הוא שבקי להו לגביה בשהדי עד דמטי ליד המלוה ואי לא ה) להימניה ויהיבנא להו ביד אינש דמהימן עד דמטו ליד המלוה. ור"ל דלא אמרינן הכי אלא דוקא היכא דלית ליה קרקע ואית ליה מטלטלי דמצי לזבוניהו או למיטמרינהו מ"ה אמרינן שהתופש לב"ח קנה אבל היכי דאית ליה מקרקעי ומטלטלי לא כל המינו לתפוש מטלטליו של זה שהרי המלוה אינו יכול להפסיד מעותיו וקי"ל כרבנן דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות דיחיד ורבים הלכה כרבים דזכין לו לאדם שלא בפניו הילכך מכי יהיב גיטא דחירותא לשליח וא"ל תן שטר שחרור זה לעבדי אישתחרר עבדא כל היכא דאיתיה ואע"ג דלא מטיא גיטא דחירותא לידיה עיין בערך י"ג בס"פ

ה) נראה דל"ל ואי לא מהימן יהיבנא להן.

ה) [תוספתא פ"ז], ב) לעיל ט:, ג) עיין כסף: קידושין כג. וש"מ, ד) כתובות פד: ב"מ י., ה) ב"מ מ: פאה פ"ד מ"ט, ו) [לקמן יג.], ו) [וע"ע תוס' חולין יב. ד"ה בעא].

לא תלקט לעני. סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר ולרשיע סמוכין לא תלקט אתה לערך העני: **להזהיר עני על שלו.** עני הראוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: **לעבד.** כגעני: **עשה עמי.** מלאכה ואיני זוך אלא חזור על הפתחים: **בדלא ספקא.** לון בעמעשה ידיה ולריך להוסיף משלו: ופרכינן **עבד נמי לא ספק** ומשני **עבדא דנהום כרסיה לא שויא.** עבד אמיגו שוה לחם אכלו: **למריה למאי מפקעי.** הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו. אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי[5]: **שגלה לערי מקלט.** שהרג בשוגג וגלה: **להעדפה.** שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו: **לא לישקל מיניה.** ויהא ביד העבד שמא יש יום שלא ימצא להשתכר: **ומי.** וגם אל אחת העריס האל ומי: **כבודה בת מלך.** כל ישראל בני מלכים[6]: **פנימה.** לגועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר שאינה משם ואין מכירין אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אם כן מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר: **ופסברא.** דבדאמר ליה עשה עמי קא מיירי: **ועוד מאי שנא שני בצורת.** אפילו בשני שובע כיון דא"ל עשה עמי הרי הן לו שני בצורת: **לא ספק.** אינו מספיק: **מאן דמרחם אבני חרי אעבדא נמי מרחם.** דשייך במצות כאשה: לוה

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו [6]דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה אבל הכא לא ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב [1]לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני אבל הכא לא ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מיבעי ליה [3]להזהיר לעני על שלו: שאם ירצה שלא לזון כו': שמעת מינה [3]איכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך זוך הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אשה אמאי לא אשה בדלא ספקה עבד נמי בדלא ספיק [7]עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי תא שמע [2]עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א

[2]וחי עביד ליה חיותא טפי קמ"ל והא מדקתני סיפא [3]אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה לעולם דאמר ליה [7]ואשה בדלא ספקה והא מדקתני סיפא ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה ה"ק [7]ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מספקת מאי למימרא מהו דתימא [3]כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותיסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכא במאי עסקינן [7]דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק רשב"ג סבר [1]או פרנסני או הוציאני לחירות [8] כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחם ת"ש דאמר רב [7]המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות א"ה למאי לוה

דהתם לא הוי תן מזכי ועוד פי' ר"ת דשיחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרי' בה תן והולך מזכי אע"ג דבמתנה לא הוי מזכי דשחרור לי לאו דעבד ליה ניים נפשיה לא הוה משחרר ליה משום הכי חשיב כחוב דאמרינן ביה תן מזכי ומדקתני ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלוה דמתניתן לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא במוב הוי הולך מזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לאו מזכי וכן בריש השולח (לקמן לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט (א) והולך לאו מזכי וכיון דהולך לאו מזכי תן נמי לאו מזכי דאי הוי מזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דכבר אשמועינן דאפילו הולך מזכי כ"ש תן מזכי דאפי' במתנה הוי מזכי ור"י הביא ראיה ממוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' הרי להחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני הרי להחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן מזכי: **דלמא לא היא.** דיחויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא תופס לב"ח במקום שאב לאחריס לא קנה (כתובות דף פד:): **אלא** דכתיב **לא תלקט לעני.** ומ"ת למ"ד בפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני א"כ קנה העני וי"ל דהכא בתר לא תלקט כתיב לעני ולגר תעזוב אותם משמע דלא קני ומ"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל דהכא סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו ולרב חסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ח לא קני איכא למימר דמהכא יליף: **עבד** נמי בדלא ספיק. ומ"ת אמו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ועוד קשה הלשון דקאמר עבדא דנהום כרסיה לא שוי הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה לא מעשה ידיך

במזונותיך ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך משום הכי בעי למימר [1](מע"ג) דלא ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כרסיה לא שוי כו' ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך דאפי' מיירי דא"ל לא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שעובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד דסלקא דעתיה דמיירי בלא אמר ליה דומיא דאשה דבדלא ספיק לא שכיח: **מאי** שנא לערי מקלט. פי' אי אמרת בשלמא יכול אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא ומי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום ומי תיהוי העדפה דידיה: **מספקת** מאי למימרא כו'. אי אמרת בשלמא כולה דסספקת תנא סיפא דאמר לה לגלויי אריסא דאיירי בלא אמר לה אבל השתא דמוקמת ריש בדלא ספקא ולא תנא הך סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שוה חידוש: **ומר** סבר אינו יכול. והא דקתני אי הוליאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה ידי לעצמי כמו לבן חורין: **כי** היכי דחזו אינשי ומרחמי. הקשה ה"ר יצחק בן הר"מ דבפרק השולח (לקמן דף לז:) גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פריקה לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פריקי ורשב"ג סבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כן מצוה לפדות את העבדים ואומר ר"י דרבנן שמעון ב"ג סבר דלענין פדיון פריקי ליה טפי שלא יטמע בין העובדי כוכבים ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי שלא ימות ברעב וגם כל א' יתן לו מעט לחם אבל בפדיון צריך הרבה ביחד: **אמר** רב המקדיש ידי עבדו. גרסינן ולא גרסינן המקדים עבדו דהתם יצא לחירות כדאמר רב בהשולח (לקמן דף לח:) דליהוי עם קדוש קאמר ומ"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו אמרינן דהן קדושים למלאכתן הכי נמי כשהקדיש כל עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו פיו לדבורו ידיו למעשהו רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג:) ואומר רבי יצחק דסברא הוא דלא נתכוון להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך אית לן למימר דלשחררו נתכוון דהוי הכל בענין אחד אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר למיהוי עם קדוש דהא למלאכתו לא קאמר אבל מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר בענין אחר: ולימא

מסורת הש"ם

א) [ברכות מז: וש"נ], ב) חולין קלא:, ג) נ"ק פז: כתובות מג. מח:, ד) [נ"ק נ. ע"ש ב"מ סד: ע"ש], ה) [כתובות נב:], ו) [שבת קכח.], ז) גי' מ"ד היכא,

תורה אור השלם

1. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
2. לָכֵן שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
3. כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מְמֻשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד

גליון הש"ם

גמ' כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין. ע' ב"ק ד' פח ע"ב תד"ה דמחיב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל דאמר (בעמוד הקודם). כשלא הגט נ"מ להולך לאו מזכי:

תוספות רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' שמ"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (אף) מפני שהוא קניינו:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ וסעיף כא:
עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב סמג עשין פה: **עג** ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ בהגה"ה:
עד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יט:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **אם רצה.** הבעל, לחזור בשניהם. קודם שנתנו השליח, יחזור. דקסבר ר' מאיר הפקר ומוב הן לאותן שנשלחו להן ואין מכין לאדם אלא בפניו, כלומר אין אדם נעשה שליח להיות נפקד על ידו, אלא אם כן עשאו הוא שליח דהיינו בנפניו, ורבנן פליגי עליה דר"מ' במתני' ואמרי' שבשחרור אינו יכול לחזור משומסר ליד זה, ואע"פ שלא עשאו העבד שליח, משום דקסבר' זכות הוא לעבד שיצא מתחת רבו למיבות וחכין לו לאדם שלא בפניו, ואין הבעל הבית יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא מוכה לו הפקר (קדושין כג.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו אין בהדי דיחתא ליה לפיכך זכין ואין מכין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י. וכעי"ז ב"מ י.) דבר שהוא חוב לו, שאינו מפקר בו (סוטה כה.). **התופס** לבעל חוב במקום שחב לאחרים. אדם הבא מאליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ונמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים. חב לאחרים, מפקיע את האחרים, כמו אין מכין לאדם (ב"מ י. וכעי"ז כתובות פד:). לא קנה. כלומר בכתובות (שם) דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס (ב"מ י. וכעי"ז כתובות שם). **מי שליקט את הפאה.** אדם בעלמא שאינו בעל שדה, דאי בבעל שדה לא אמר ר"א זכה, דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה, דאפילו הוא עני מוזהר הוא שלא ילקט פאה משדה שלו, כדאמר בשמיעת חולין (קלא:) לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו (ב"מ ט:). ע"כ מעמוד קודם **להזהיר לעני על שלו.** לא תלקט לעני ולגר וגו', ומשמע לא תלקט אי מזהיר לעני (חולין קלא:).